

Reforma visokog obrazovanja – u interesu Hrvatske ili za potrebe EU?

U posljednje vrijeme sve je više skeptika koje treba uvjeravati u djelotvornost reforme visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj, posebice s obzirom na način i vremenski intenzitet kojim se ona provodi. Trenutačno su visokoškolske ustanove u RH zaokupljene izradom novih studijskih programa u skladu s postavkama Bolonjske deklaracije. Pritom se pojavljuje čitav niz novih studijskih programa, što je, osim ostalog, rezultat nesrazmjera između želja i stvarne razine ljudskih i infrastrukturnih kapaciteta na visokim učilištima. Prema tome, može se očekivati da će Agencija za znanost i visoko obrazovanje, koja će se baviti odobravanjem novih studijskih programa imati veoma mnogo posla. Očigledno je da se takvo stanje moglo izbjeći da je postojao sustavni i organizirani pristup toj problematici, odnosno, da su se postojeći programi koje prepoznaje tržište rada, uz nužna poboljšanja pokušali uključiti u Bolonjsku shemu.

O čemu se zapravo radi? Hrvatska se uključivanjem u Bolonjski proces obavezala da će pristupiti usklađivanju svog sustava visokog obrazovanja s europskim sustavom. Jedan od ciljeva tog procesa bio je omogućiti mobilnost studenata, profesora i ostalog nastavnog osoblja i njihovo uključivanje u europski prostor visokog obrazovanja i znanstvenog istraživanja. Takav cilj je nedvojbeno opravdan, ali važan je i način na koji se on želi ostvariti. Prije iznošenja razloga za skepticizam potrebno je upoznati se s osnovnim smjernicama Bolonjskog procesa. Pritom treba imati u vidu sljedeće: vodeći stručnjaci iz EU postavljaju vrlo stroge zahtjeve pred RH u procesu njenog približavanja i uključivanja u EU, međutim kada se radi o reformi visokog obrazovanja u zemljama kandidatima za uključivanje u EU ti zahtjevi su znatno blaži i umjereniji. Bolonjski proces započeo je donošenjem Bolonjske deklaracije 1999. godine i otada se provodi u mnogim europskim zemljama različitim brzinama i intenzitetom. Republika Hrvatska pristupila je Bolonjskoj deklaraciji u Pragu u svibnju 2001. godine. Bolonjska deklaracija u sustavu visokog sveučilišnog obrazovanja predviđa koncepciju 3 + 2 + 3, odnosno predviđa organizaciju visokog obrazovanja koja se sastoji od više obrazovnih ciklusa. Prvi obrazovni ciklus odnosi se na preddiplomski studij u trajanju od 3–4 godine. Nakon toga u sljedećem ciklusu slijedi diplomski studij u trajanju od dodatne 1–2 godine. Visokokvalificirani stručnjaci koji žele nastaviti znanstvenu karijeru i steći titulu odnosno akademski stupanj doktora znanosti mogu to ostvariti upisivanjem posljediplomskih studijskih programa u trajanju od 3 godine. U medijima se pokušava nametnuti dojam da Bolonjska deklaracija uvjetuje postojanje preddiplomskog i diplomskog studija, što ne odgovara stvarnom stanju, jer se onim strukama koje se za to odlučuje odobrava izvođenje cjelovitog petogodišnjeg ili šestogodišnjeg studija. Prema najavama takav pristup podržavaju medicinari, stomatolozi, pravnici i neke druge struke. Nadalje, sustav visokog obrazovanja, osim sveučilišnih studija koji su znanstveno orijentirani, uključuje i veleučilišne studije koji su orijentirani na uže strukovno obrazovanje i osposobljavanje za proizvodna zanimanja.

Vratimo se sada razlozima za pojavu skepticizma s obzirom na do sada poduzete poteze na putu prema reformiranom sustavu. Reforma visokog obrazovanja u RH, koja je u tijeku na većini visokih učilišta provodi se brzopleto i neorganizirano. U Finskoj, koja prema nekim procjenama ima jedan od najnaprednijih sustava visokog obrazovanja, reforma se provodila nekoliko desetljeća. Sljedeći problem vezan uz reformu visokog obrazovanja u RH jeste u tome što je prije reforme izostala detaljna procjena potrebe hrvatskog gospodarstva za odgovarajućim kadrovima. Reforma bi trebala rezultirati stvaranjem kvalitetnih stručnjaka koji će po završetku školovanja biti spremni za ispunjavanje najsloženijih zadataka koji će se pred njih postaviti radi ostvarivanja očekivanog gospo-

darskog razvoja u RH. Da li će mladi stručnjaci po završetku trogodišnjih sveučilišnih studija moći ispuniti takva očekivanja? Neke struke, posebice one iz tehničkog područja, na toj razini neće steći stručnu kvalifikaciju i nužne kompetencije za samostalni rad. Nedvojbeno, jedan od ciljeva reforme je poboljšanje kvalitete obrazovanja. Može li se taj cilj postići skraćivanjem vremena trajanja visokog obrazovanja sa dosadašnjih 4–4,5 godina na 3 godine uz istodobno smanjenje ukupne tjedne satnice s 26 na 22 sata, kako se predviđa u reformiranom sustavu. Na Međunarodnoj konferenciji o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju u jugoistočnoj Europi, održanoj 17. i 18. veljače u Zagrebu stručnjaci iz Europe ukazali su nam da je potrebno jačati strukovno obrazovanje te proces cjeloživotnog učenja. Međutim, ne treba zanemariti činjenicu da upravo u zapadnoeuropskim zemljama nedostaje radna snaga koja će s malim zahtjevima i troškovima obavljati odgovarajuće poslove. Može se očekivati da će vodeće zemlje Europske Unije pokušati zadržati nadređeni položaj u odnosu na novo pridobile i buduće članice EU. Do sada smo se već imali prilike uvjeriti da u EU postoje dvostruka mjerila – jedna za stare, a druga za nove i potencijalne članice. Nadalje, u kontekstu odluke o uvođenju trogodišnjih sveučilišnih studija zanemaruje se činjenica da su neke europske zemlje koje su do sada već uvele trogodišnje sveučilišne studije (npr. Italija) suočene s problemom zapošljavanja takvih kadrova. Treba li se RH suočiti sa takvim problemima ili se to može izbjeći uzevši u obzir iskustva drugih?

Ono što u svemu tome najteže pogađa jeste činjenica da se Hrvatska olako odriče inženjerske struke. Naime, prema Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju studenti bi po završetku trogodišnjih studija stekli stručni naziv *baccalaureus/baccalaurea* struke ili prvostupnik, a po završetku petogodišnjeg studija stručni naziv *magistra* struke. Treba se prisjetiti da u zemljama Europske Unije, kojima se i RH želi pridružiti, ali i u ostalim naprednim zemljama na svijetu (npr. u SAD-u) ne postoje strukovne udruge *magistara* struke. S druge strane, brojne su strukovne udruge inženjera, profesionalnih inženjera, ovlaštenih inženjera i sl. Da li još postoji tračak nade da se u RH vrati dignitet inženjerske struke? Prisjetimo se – Klub inžinirah i arhitektah (danas Hrvatski inženjerski savez) osnovan je daleke 1878. godine. Zar ćemo zaboraviti taj dio naše povijesti? Nejasno je kako će poslodavci kvalificirati prvostupnike – kao kvalificirane inženjere ili kao tehničare i kako će plaćati njihov rad. Neizvjesno je kako će biti riješen problem vezan uz stručne kvalifikacije za one stručnjake koji su se obrazovali po starom i one po novom sustavu. Ili drugim riječima, kakav će biti status diplomiranih inženjera u novonastalim okolnostima? Isti problem odnosi se i na magistre struke, koji su se obrazovali po starom sustavu. Ne treba zanemariti ni činjenicu da se u posljednjih dvadesetak godina u RH nije uspio riješiti problem vezan uz neravnopravan odnos pojedinih inženjerskih struka s obzirom na mogućnost stjecanja statusa ovlaštenih inženjera. Prema tome, apsurdno je očekivati da se reforma visokog obrazovanja može uspješno provesti u svega nekoliko mjeseci. Upitno je i kako će biti riješen problem uzajamnog prepoznavanja i uvažavanja hrvatskih inženjerskih struka na europskoj razini. Nedovoljno pozornosti posvećuje se programima cjeloživotnog obrazovanja, itd.

Na kraju, umjesto zaključka – jedna dilema: nekima je još u svježem sjećanju tzv. "Šuvarova reforma". Koga ćemo prozivati, kuditi ili možda hvaliti kada budemo sagledavali rezultate današnje reforme visokog obrazovanja?

Vesna Tomašić

Predsjednica

Sekcije za kemijsko inženjerstvo HDKI-a